

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/104125,Elzbieta-Turnau-1933-2015.html>

Fot. IPN

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Elżbieta Turnau (1933-2015)

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: PAWEŁ MAZUR 07.11.2023

Przez większość życia związana była z Polską Akademią Nauk. Prócz kariery naukowej poświęciła się również działalności opozycyjnej. W latach 1976-1980 brała udział w kolportażu wydawnictw związanych z KOR, a od 1980 r. zaangażowała się w ideę powołania niezależnego związku zawodowego, której

efektem było utworzenie NSZZ „Solidarność”.

Urodziła się 22 kwietnia 1933 r. w Moszczanach koło Radymna. Była córką Zofii i Stefana Turnauów oraz wnuczką zmarłego w 1925 r. Jerzego Turnaua, założyciela Wyższych Kursów Ziemiańskich we Lwowie (zwanymi popularnie „Kursami Turnaua”).

Dzieciństwo spędziła mieszkając do 1945 r. w majątku rodzinnym Mikulice w okolicy Przeworska. Początkowo uczyła się w domu, korzystając z obecności wynajętej przez rodziców nauczycielki, mającej również pod opieką trójkę jej rodzeństwa. Następnie uczęszczała do szkoły powszechnej w Markowej, do gimnazjum w Rzeszowie oraz do krakowskich liceów. Studiowała biologię na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskując w 1956 r. na tamtejszym Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi tytuł magistra.

Na stałe związała się z Krakowem. Rozpoczęła karierę zawodową, podejmując w październiku 1956 r. pracę asystenta w Pracowni Geologiczno-Stratygraficznej Polskiej Akademii Nauk. Placówka ta z upływem lat zmieniała nazwy i formy organizacyjne, funkcjonując kolejno jako Pracownia i Muzeum Geologii Młodych Struktur Zakładu Nauk Geologicznych PAN, Zespół Pracowni Zakładu Nauk Geologicznych PAN w Krakowie, Zakład Geologii Dynamicznej Instytutu Nauk Geologicznych PAN, a od 1994 r. do dzisiaj jako Ośrodek Badawczy w Krakowie Instytutu Nauk Geologicznych PAN.

Praca zawodowa Elżbiety Turnau wiązała się z rozwojem kariery naukowej. W roku 1966 obroniła doktorat z nauk geologicznych, a w 1979 r. uzyskała habilitację. W roku 1992 została profesorem zwyczajnym.

Elżbieta Turnau (1933-2015)

Opozycja i okres „reglamentowanej wolności”

Rok 1976, który po raz kolejny wpisywał się w tradycję „polskich miesięcy”, a więc momentów kryzysowych w powojennej historii Polski (Czerwiec '56, Październik '56, Marzec '68, Grudzień '70 i Czerwiec '76), odbił się głośnym echem w świadomości wielu Polaków, wpływając na powstanie i rozwój tzw. opozycji demokratycznej. Włączyła się do tego ruchu Elżbieta Turnau, uczestnicząc w latach 1976-1980 w kolportażu wydawnictw Komitetu Obrony Robotników oraz Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR”, organizacji opozycyjnych, sprzeciwiających się ówczesnej polityce władz PRL i wspierających represjonowanych robotników.

W 1980 r. zaangażowała się w ideę powołania niezależnego związku zawodowego, której efektem było utworzenie NSZZ „Solidarność”. We wrześniu i październiku znalazła się w grupie inicjatywnej zakładającej związek w Instytucie Nauk Geologicznych PAN. Była zaangażowana z Krzysztofem Görlichem i Janem Środoniem w obsługę Tymczasowego Punktu Koordynacyjnego NSZZ PNTiO (Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty), prowadzonego w siedzibie Instytutu przy ul. Senackiej 3 w Krakowie. Była następnie przewodniczącą Koła NSZZ „Solidarność” w Zakładzie Geologii Dynamicznej.

Stan wojenny

Swoją działalność opozycyjną kontynuowała po wprowadzeniu stanu wojennego, już w formie konspiracyjnej. W 1982 r. była łączniczką Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Małopolska (RKW „S”) z Ogólnopolskim Komitetem Oporu (OKO). Brała ponadto udział w pracach poligraficznych w podziemnej drukarni, założonej z inicjatywy Józefa Śreniowskiego i przy współudziale Mirosława Szymańskiego. Prowadziła również stały zakładowy punkt kolportażowy.

Jeszcze za życia określana była mianem „prawdziwej damy”, która w pamięci bliskich zapisała się jako osoba skromna, unikająca rozgłosu.

O stopniu zaangażowania Elżbiety Turnau może świadczyć to, że udostępniała swoje mieszkanie na potrzeby działalności podziemnej, w tym i na drukarnię. 22 kwietnia 1982 r. została zatrzymana w swoim mieszkaniu przez funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej MO w Krakowie za udzielenie noclegu Eugeniuszowi Szumiejce,

współzałożycielowi OKO. Na szczęście szybko ją zwolniono.

O tym, że cechy naszej bohaterki takie jak życzliwość, dyskrecja i naukowa praktyka przydawały się w codziennej pracy konspiracyjnej, przypomniał jej krewny, publicysta katolicki Jan Turnau. Otóż przywołując fragment charakterystyki prof. Elżbiety Turnau, napisanej z okazji jubileuszu jej siedemdziesięciolecia przypomniał, że przez okres stanu wojennego jego stryjeczna siostra pełniła funkcję skarbnika małopolskiego Regionu „Solidarności”. I co ciekawe, księgowość regionu, prowadzona przez Elżbietę Turnau, mieściła się w kartotece, w której

„poszczególni płatnicy byli zakodowani pod stosownymi nazwami łacińskimi: rodzajowymi i gatunkowymi”.

W służbie polskiej nauki

Elżbieta Turnau w ramach swej aktywności zawodowej i badawczej uzyskała członkostwo oraz prowadziła działalność w stowarzyszeniach krajowych i międzynarodowych. Należała do Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, *Micropalaeontological Society* oraz *American Association of Stratigraphic Palynologists*. Pełniła ponadto funkcję sekretarza naukowego, a następnie zastępcy redaktora naczelnego „Rocznika Polskiego Towarzystwa Geograficznego”.

Elżbieta Turnau była też od 1987 r. wieloletnim kierownikiem studium doktoranckiego w Instytucie Nauk Geologicznych PAN. W okresie 1991-1994 pełniła funkcję zastępcy kierownika Zakładu Geologii Dynamicznej, a w latach 1994-1998 pracowała jako zastępca kierownika Ośrodka Badawczego Instytutu. W 2005 r. przeszła na emeryturę.

W 1991 r. Elżbieta Turnau została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, natomiast w roku 2006 honorową odznaką „Zasłużony dla polskiej geologii”.

Zmarła 23 czerwca 2015 r. w Krakowie. Jeszcze za życia określana była mianem „prawdziwej damy”, która w pamięci bliskich zapisała się jako osoba skromna, unikająca rozgłosu.

Tekst pochodzi z serii *Małopolscy Bohaterowie „Solidarności”*

COFNIJ SIĘ